

2020 – 5

HOLLANDS Maandblad

Martijn Meijer

Thomas Heerma van Voss

Johannes van der Sluis

Antoine de Kom

Fred Papenflore

Michel Ramaker

Delphine Lecompte

Arnon Gaunberg

Lotte Dondorp

Pieter Kranenberg

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 5 – 2020

tweeenzestigste jaargang • nummer 870
mei 2020

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Pieter Kranenburg – Deze maand

Thomas Heerma van Voss – Het lichaam van Ole

Michel Ramaker – Gedicht

Arnon Grunberg – Waarheidsliefde en biefstuk

Delphine Lecompte – Gedichten

Lotte Dondorp – Blauw

Johannes van der Sluis – Gedichten

Martijn Meijer – De lessen van mijn grootvader

Antoine de Kom – De zaak D(x).

Fred Papenhove – Gedichten

Tekeningen Malgosia Briefjes

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Pieter Kranenburg

Onder sommige mensen bestaat het idee dat we in coronatijden eindelijk gelegenheid hebben om te reflecteren, op het leven of op de maatschappij – dat heeft toch iets engs, dat er mensen zijn die een crisis nodig hebben om hen te dwingen thuis te zitten en eens over de dingen na te denken. Ik heb persoonlijk meer sympathie voor een ander gevolg van dat grote thuisblijven: ligt het aan mij, of is niemand zoveel buiten als nu?

Sinds kort maak ik zelf iedere dag een wandeling door mijn buurt, tegen de thuiswerkersmelancholie, en ik ontdek langzaamaan de microkosmos die de Schalkwijk heet. Ik woon hier nog maar net, in deze wijk die een Haarlemse vriend ooit voorzichtig omschreef als ‘het minder mooie deel’ van Haarlem. In Zuid-Korea sprak ik eens iemand die in Londen had gewoond en zich erover beklaagde hoe in Europese steden alles zo *oud* was, alles zich zo vastklampte aan het verleden; *enter* de Schalkwijk, waarin allerlei soorten tijd en ruimte vrolijk door elkaar heen lopen.

Flats met namen als LISSABON, TIRANA, ANKARA en grotere broers staan op Zuid-Koreaanse wijze tot aan de horizon, waar de polders plotseling beginnen. Het Winkelcentrum Schalkwijk, waar uit speakers boven de ingang nostalgische hits klinken (‘Don’t know much about history’), ligt in de schaduw van een leeg kantoorpand waarvan slechts één verdieping is bezet en dan alleen met losse A4’tjes die onheilspellend K R A V M A G A spellen. Maar verderop tref je klassieke rijtjeshuizen waar onbezonnen jeugden zich wel moeten afspelen, en tot villa’s omgebouwde boerderijen waartussen een agrarische sfeer in ere wordt gehouden door de kippen en het postzegelveldje waarop soms pony’s rondlopen. Langs het Spaarne kun je onbeschaamd de tuinen binnenkijken van mensen met de meest romantische huizen van Nederland. Of de andere

kant op: langs de oude windmolen, naar het pad dat een mysterieus natuurgebied passeert dat is afgezet wegens 'bodemverontreiniging'.

Ik spiekte laatst eens aandachtig door het gaas en zag een jungle, on-Nederlands zoals de desolaatheid en de grijsheid rond het winkelcentrum ook iets on-Nederlands hebben. Wat is het Nederlandse dat dit zo 'on' maakt? Dat alles een beetje te veel klopt, dat alles netjes is ingedeeld. Een Koreaanse vriendin vond dat juist zo mooi aan Nederland. Ook in de Schalkwijk is alles op zeker niveau keurig ingedeeld, maar het geheel is een hutjemutje. Zo kun je vanaf het Spaarne ook nog langs de biologische collectieve boerderijen lopen, die weer naast het woonwagenkamp liggen waarvan de ingang wordt omringd door allerlei (aangeharkte) troep en gezellig gekwetter uit een volière. Op de flats ten noorden van de mijne staan vreemde abstracte vormen waarop zonnepanelen liggen te glanzen. En vanuit mijn raam zie ik ook al zo'n rare vorm op een gebouw ver weg: een grote blauwe rechthoek met zilveren krassen. Ik heb me voorgenomen eens te zien waar die blauwe rechthoek nou precies deel van uitmaakt, maar ik ben er nog niet aan toegekomen.

Nadenken doet u hopelijk altijd al – kijk deze crisis ook vooral eens goed naar buiten.

lees het nieuwe nummer

Het lichaam van Ole

Thomas Heerma van Voss

We gingen Oles lichaam de trap op tillen. Niemand vroeg het maar we begrepen dat we dat straks behoorden te doen. Schouders eronder. Het gewicht dragen dat de twee mannen van het mortuarium in hun eentje hooguit traag omhoog zouden krijgen. Tot dusverre hadden ze enkel bericht over het lichaam thuis ‘bezorgen’. Alsof ze een pakketje kwamen afgeven. Nu waren ze nog bezig in het mortuarium. Voor zover mogelijk bedekten ze de sporen van alle spoedoperaties, uit Oles lijf werden infusen verwijderd, een open wond moest gehecht.

Oles ouders zouden hun kind niet kunnen dragen. Ze waren iel, viel ons op nu we ze voor het eerst ontmoetten. Puntige bovenarmen, smalle jukbeenderen. Met hangende schouders zaten ze naast elkaar op de bank. Ole had dit huis aan ons weleens omschreven als ‘benauwd’ en ‘het totale niets’. Een keer, toen we bij onze eerste en tevens laatste ontmoeting voor drieëntachtig euro aan whisky dronken – Ole hield het bij water vanwege zijn buik – noemde hij dit ‘een stoffige gevangenis’. Nu we hier voor het eerst waren, vonden we die benaming nogal overdreven: weinig mis met dit huis, met zijn laminaatvloer en keurig afgewerkte plinten. Het was hooguit inwisselbaar. Maar ja, wij waren ook inwisselbare mensen.

Vanochtend waren we gebeld door een onbekende hese mannenstem. Hij vroeg of wij ‘die vrienden van Ole’ waren. Zo ja, konden we dan zo snel mogelijk naar hem toe komen? Pas na die vraag stelde de man zich voor als Oles vader. Alle drie hadden we nog nooit een volwassen man horen huilen.

Ook nu huilde Oles vader onophoudelijk. Hij zakte steeds verder weg in de bank. Oles moeder keek afwezig voor zich uit. Haar blik kon ik niet goed zien: de luxaflex waren dichtgedraaid, de kroonluchter aan

het plafond verspreidde zuinig licht, en als insecten zoemden een paar familieleden om de ouders heen. Een kan thee ging van hand tot hand, terwijl Oles grootmoeder zich met een vreemde bezieling stortte op het uitdelen van melk en suikerklontjes. Wij dronken alle drie niets, roerloos bleven we tegen de halflege boekenkast geleund staan. Sommige familieleden kwamen zich voorstellen, of eigenlijk vroegen ze vooral wie we waren. ‘O ja, Oles vrienden.’ Uit hun reactie bleek keer op keer dat die twee laatste woorden niet bij elkaar pasten. ‘Het muziekforum, natuurlijk, ik heb erover gehoord. Gecondoleerd.’

We knikten en kaatsten alle rouw in aangelengde vorm terug: wat verschrikkelijk, zo jong, zo onrechtvaardig, zo náár. De voorspelbaarheid van onze opmerkingen stelde ons teleur. De armoedigheid van de taal. Maar afgaande op de gezichten om ons heen had niemand last van wat we zeiden, daarvoor waren we te onbelangrijk of de mensen te verdrietig. Links en rechts: witte, bedrukte gezichten. Magere lichamen. Maar niemand was zo mager als Ole was geweest.

Jarenlang kenden we elkaar uitsluitend via onze laptopschermen. Niet onder onze eigen namen, maar onder ferme aliases – welke precies hoeft hier niet vermeld te worden, want onze profielen staan nog steeds online en we willen geen pottenkijkers. Die anonimiteit was voor ons vieren juist een van de belangrijkste redenen om ons op het forum in te schrijven. We wilden ongehinderd aandacht geven aan kalme, gevoelige muziek die niet paste bij puberjongens zoals wij. Muziek, ook, die in ons dagelijks leven werd genegeerd of met gefronste wenkbrauwen werd weggelachen. Vijftien waren we toen we begonnen met dagelijks berichten uitwisselen. Honderden, soms duizenden zinnnetjes per dag. We deelden YouTube-linkjes van nieuwe muziek. Heb je de nieuwe Jóhann Jóhannsson al gehoord? Wat valt Hans Zimmer de laatste tijd tegen. Ken je het vroegste werk van Max Richter?

Andere gebruikers konden zich in het gesprek mengen, maar deden dat zelden – het forum leek aldoor te krimpen, tot er slechts vier actieve

gebruikers over waren. Daar, fysiek gezien honderden kilometers van elkaar verwijderd, in een ongeziene online uithoek, stuurden we meer en meer privéberichten naar elkaar. Over soundtracks, over Varése Sarabande en andere al dan niet dubieuze labels, over welke componist was ingeschakeld voor welke nieuwe film, en na een tijdje ook over hoe onze dagen verliepen, wat we het irritantst vonden aan onze ouders (Ole schreef: 'Ik deel niets met ze', op de feitelijke toon die al ons contact kenmerkte). Regelmatig vroegen we elkaar waarom iedereen om ons heen zich zo stompzinig gedroeg, zo oppervlakkig, zo belust op aandacht – en hoe moesten we ermee omgaan dat wijzelf nauwelijks interessanter waren? Boos worden? Schaterlachen? Zelfmoord plegen?

We kozen een andere optie: nog meer online berichtjes naar elkaar sturen. Eigenlijk voerden we één doorlopend gesprek dat soms werd onderbroken door hinderlijke verplichtingen, proefwerkweken, verjaardagen, bijbaantjes, onze ouders die riepen dat het eten op tafel stond. Aan liefde deden we nog niet.

Twee mannen stapten de woonkamer in. Ze waren kaal en droegen allebei een colbert en een stropdas. Op hun schouders tilden ze een grote ingepakte rol – een soort uitgescheurd laken waar vuilniszakken overheen waren geplakt, alles bij elkaar gehouden door tape. Zwijgend knikten de mannen iedereen in de kamer toe. Ik hoorde ze door hun neus ademen en lichtjes kreunen tijdens het sjouwen, misschien wel het enige toepasselijke geluid in deze situatie – gehavende stilte, ritselend plastic, gesnotter vanaf de bank. Ze liepen naar de keukentafel, legden het pakket ernaast neer, op de tegelvloer waar Ole gisteren nog boterhammen stond te smeren.

Er werd een brancard uitgeklaapt en daarop tilden de mannen de ingepakte rol. Behendige vingers peuterden vervolgens het plastic los en scheurden de vuilniszakken open. Wie op dat moment langsfietste en door de luxaflex naar binnen tuurde, zag een keurig tafereel, net of in stilte een omvangrijk cadeau werd uitgekapt of een kunstwerk werd onthuld.

Ole droeg een luier, verder was hij naakt. Zijn buik leek nog meer ingevallen dan voorheen. Zijn nek zat vol kleine gaatjes: de huid leek door een nietmachine bewerkt. In Oles borstkas zaten inkepingen van alle ingrepen van het laatste jaar. De levertransplantatie, de verwijdering van de amandelen, de hartoperatie. Zijn huidskleur was doffer dan ik me kon herinneren, alle leven was eruit weggevloeid alsof hij niet vanochtend was overleden maar weken in de zon had liggen rotten. Zijn gezicht leek nu al een slordige imitatie van hoe het ooit was geweest. Omlaag krullende mondhoeken, wangen die hardhandig ingedrukt leken, aarzelend vlasbaardje.

‘We hebben zijn shirt opengeknipt voor de reanimatie,’ zei de dikste van de mannen. Hij had een piepstemmetje dat geenszins bij zijn plompe voorkomen paste. ‘Helaas, het richtte niks meer uit.’

Een ogenblik leek het of de man tegen ons sprak, maar toen zagen we tot wie hij zich richtte. Oles moeder – ineens stond ze naast ons. Ze keek alleen maar naar het lichaam van Ole, voor haar op die brancard. ‘Ach jongen toch,’ fluisterde ze. ‘Je hoeft geen pijn meer te hebben. Je bent thuis. Ja, heel goed, je hoeft niet meer bang te zijn, je bent weer thuis, je gaat zo lekker in je eigen bed liggen.’

En wij stonden daar maar. Onwennig heen en weer kijkend tussen haar en die brancard. Jarenlang had Ole alleen maar uit woorden bestaan. Nu was hij uitsluitend een lichaam, niets meer dan een verzameling botten, stilgevallen organen bijeengehouden door een beurse, levenloze huid.

Zullen we afspreken? Dat stuurde Ole een maand voor zijn overlijden aan ons allemaal tegelijk. Zo werd hij degene die ervoor zorgde dat we niet langer louter gezichtloze internetnamen voor elkaar bleven.

Niemand van ons had echt behoefte aan zo’n afspraak, het online pact was er al bijna twee jaar en volstond, maar we durfden niet te weigeren. Misschien was onze nieuwsgierigheid gewoonweg te groot. We kozen een bescheiden stad in het midden van het land, waar we een voor

een uit een verschillende richting arriveerden. Van tevoren hadden we geen foto's uitgewisseld en toch liepen we in die stationshal moeiteloos op elkaar af, wie weet herkenden we iets in elkaars blik. Het jeugdige. De schuwheid. Het kan ook ons dat onze pukkelige gezichten de gemene deler waren. Aantrekkelijk waren we geen van allen, dat zijn we trouwens nog steeds niet.

Ole verscheen als laatste. Hij was de kleinste en dunste van ons, en hij zwaaide alsof we elkaar hier dagelijks tegenkwamen – niets speciaals aan. Capuchon op, daaronder: dofgele wangen, bloeddoorlopen ogen, een ernstig getuit mondje. Was deze stille gestalte de jongen die online zo veel berichten deelde? Ik kon het me nauwelijks voorstellen. Zij aan zij liepen we door de stad, die niemand van ons kende. Smalle straten, fietsers die ons aan beide kanten inhaalden. We stonden meerdere keren stil – wachtend tot een ander het voortouw zou nemen, de weg zou wijzen. Uiteindelijk streken we neer in een afgelegen, donker café. Wat waren we in de ogen van de paar figuren aan de bar? Beginnende studenten? Toeristen? Merkten ze ons eigenlijk wel op?

We dronken whisky en praatten, al vielen offline meer stiltes dan online. Misschien waren we afgeleid door elkaars voorkomen, gezichtsuitdrukkingen, kleine geluidjes. Misschien maakte de setting elke opmerking beladen: we zaten voor het eerst niet meer achter ons scherm, dus nu moesten we sneller iets afwijkends of speciaals zeggen. Pas toen het gesprek op soundtracks kwam en iemand de vraag opwierp hoe het toch kon dat IJsland zo veel goede componisten voortbracht (de temperatuur? de ligging?), ontdooiden we. Niet veel later zei Ole met een plotse openhartigheid, alsof de dampen van onze whisky zich ook in zijn systeem nestelden: 'Ik ben ziek. Al mijn hele leven. Ik heb niet lang meer.'

Later die avond vertelde hij over de kwaal, een mysterieus en ingewikkeld verhaal dat begon bij zijn nieren en overliep naar de rest van zijn gestel. Hij somde alle keren op dat hij geopereerd was. Omschreef de dagen waarop zijn huid geel of groen werd door fouten in zijn stofwis-

seling. ‘Bijna niemand heeft dit. In mijn dorp lacht iedereen me uit. Ik ben al twee keer van school gewisseld. Meestal ren ik zodra het kan naar mijn pc.’ Ole vertelde niet: hij deelde mede, op een feitelijke toon, alsof hij over iemand anders sprak. Zijn gebrek aan vrienden linkte hij direct aan zijn kwaal. Wij knikten, al waren wij kerngezond en hadden we ook geen van allen vrienden.

De zware man met het hoge stemmetje waste uitvoerig zijn handen. Zijn collega haalde een scheerapparaat tevoorschijn, boog zich over Oles lijf zoals een tandarts bij een patiënt en begon hem te scheren. Een tijdje was het gezoem het enige geluid in de kamer. Was het de bedoeling dat wij hierbij waren, waarom had de vader ons eigenlijk gebeld?

Ook vroegen we ons af hoeveel dode wangen al door dat apparaat waren beroerd, hoeveel verschillend dna zich tussen die mesjes had verzameld.

‘Ach jongen toch,’ fluisterde zijn moeder tegen het lichaam. ‘Daar lig je, je bent gewoon thuis.’

Oles nagels werden geknipt, eerst de handen, daarna de voeten, die groen leken en nauwelijks meebewogen toen de kale mannen ze optilden. De grootmoeder kwam opnieuw langs met melk en suiker, al had niemand nog thee. Oles moeder ging de kamer uit en kwam vrijwel direct weer terug. Ze stapte op ons af. ‘Een t-shirt. We zoeken een mooi t-shirt. Wat vond Ole mooi?’

De ontroerende onbeholpenheid van die vraag. We liepen twee steile trappen op, kwamen in een lege zolderkamer terecht. Geen posters aan de muur. Een rijtje soundtracks naast het bedlampje, minder dan wijzelf thuis hadden. Onder het bureau stond een desktopcomputer, een log, oud model. Daar rende Ole dus elke dag naartoe, het soort apparaat waar op koningsdag geen briefgeld aan te pas hoeft te komen – en hier vandaan had hij dus al die woorden naar ons gestuurd. Al die nietszeggende flarden, de wissewasjes, de openhartige oprispingen. Ging iemand dat apparaat ooit nog gebruiken?

Vier dagen geleden was Ole voor het laatst online geweest. Een miniem digitaal teken van leven. Dat hij zich ‘niet lekker’ voelde. Hoge koorts, een longontsteking. *Volgens mij moet ik alweer langs het ziekenhuis.* En na onze welgemeende maar loos klinkende ‘beterschap’ en ‘houd je taai’, vroeg hij zonder duidelijke aanleiding of we wel genoeg luisterden naar de meesterlijke soundtrack van *Thin Red Line*. Voor iemand kon reageren, was hij alweer offline. Wij spraken onderling ook niet verder; stilte heerste – plots leek er iets veranderd, iets wat al begonnen was sinds we elkaar hadden gezien, daar in dat donkere café. Alsof we toen een grens waren overgegaan waarna online contact niet meer toereikend bleek. Waggelend waren we die avond teruggelopen naar het station, zelfs Ole. Allemaal gingen we naar ons eigen spoor, verschillende treinen, verschillende richtingen en levens. Eerst drentelden we nog rond in de centrale stationshal, er werden vertragingen omgeroepen, toen ging Ole vlak voor ons staan, met dat lijf dat bij de eerste de beste windvlaag weg leek te kunnen waaien, keek ons alle drie afzonderlijk aan en zei: ‘Als ik er straks niet meer ben, doe dan alsjeblieft alsof jullie me goed kenden. Echt goed, bedoel ik. Mijn ouders hoeven niet te weten dat ik helemaal geen vrienden had.’

We kozen een t-shirt met het gezicht van Hans Zimmer. Het was potstierlijk, de close-up van dat blubberige gezicht en de scheiding op zijn kalende voorhoofd, maar zodra we het shirt vragend omhooghielden, zei Oles moeder: ‘Ja, dit vond hij héél mooi.’ Ze zuchtte. We waren ervan overtuigd dat ze ging huilen, maar ze bewaarde haar tranen voor als we weg waren. ‘Hij liep hier heel vaak in rond. Toch?’ Ons aarzelende geknik was genoeg om haar vraagteken weg te nemen. ‘We gaan iets leuks voor je uitzoeken, Ole.’ Met het shirt stapte ze naar beneden, waar de twee kale mannen het om zijn bovenlijf wurmden, heel langzaam, zijn armen leken bevroren takken. Weer keken we vanaf een paar meter afstand toe. Ik geloof dat ik nergens ooit zo lang en aarzelend naar heb gekeken als naar Oles lichaam op die grauwe namiddag.

Zou Ole ooit seks hebben gehad, ooit zelfs maar iemand hebben aangeraakt?

Zijn moeder vroeg ons zijn telefoon aan te zetten, ze wist niet hoe dat werkte. ‘Dat hoeft niet nu,’ snikte zijn vader vanaf de bank. ‘Jawel, jawel, dat is heel belangrijk,’ zei ze en ze drukte het toestel in onze handen. We moesten het opladen voor het enig teken van leven gaf. Wachtwoord: 0000. Hoewel het toestel al zeker twaalf uur uitstond, kwamen er geen nieuwe berichten binnen. In de browser werden na een paar klikken onze sterkte wensen zichtbaar. *Beterschap, houd je taai*. Graag zouden we hieraan toevoegen dat we toen we die woorden stuurden echt ongerust waren geweest, dat we zo aan hem verknocht waren geraakt dat we op de een of andere half-intuïtieve manier begrepen wat er stond te gebeuren, maar we hadden geen idee gehad. Eerlijk gezegd vonden we Ole zodra het over zijn ziekte en de dood ging wel heel serieus. Ondanks al die ingrepen stierf zo’n jong iemand toch niet zomaar?

Opeens leek het vijf graden kouder in de woonkamer – we wreven onze armen warm, wilden dat de verwarming omhoog zou worden gedraaid en de luxaflex geopend werd, maar we durfden het geen van allen te vragen. Oles moeder vroeg of we op zijn Facebookpagina een bericht wilden plaatsen, ze wist niet hoe het werkte. ‘Mensen moeten weten dat hij er niet meer is,’ zei ze, maar toen leek ze zich te bedenken: welke mensen? Klasgenoten? Wie volgden hem online behalve wij? Wie hadden hem opgemerkt?

Het was zover. De kale mannen wasten hun handen opnieuw en bogen zich voor een laatste keer over Oles lijf. De ene tilde de koude onderbenen iets omhoog, terwijl het hoge piepstemmetje sokken om de tenen wurmde. Daarna werd Ole weer in een laken gewikkeld, een ander dan zojuist, op dit stonden krokodillenafdrukken – zijn moeder had hem zojuist uit een kast tevoorschijn getrokken. Met moeite kregen ze het laken van de brancard af. We begrepen dat we in beweging moesten komen, eindelijk, hiervoor waren we besteld, nu konden we Oles trouwste

en echt goede vrienden spelen. We kwamen aangesneld en ondersteunden het laken. ‘Een lichaam is altijd zwaar,’ mompelde de dikste man. ‘Zelfs van dunne mensen.’

Langzaam, heel langzaam, tilden we hem zo naar boven. Krakende treden, trillende vingers. Uit onze monden ontsnapte onderdrukt gekreun. Voortdurend pauzeerden we uit angst dat we Ole zouden laten vallen, het laken mocht geen centimeter uit onze handen glijpen of verschuiven. Oles moeder liep vlak achter ons aan, weer die steile trappen op. Door haar blik gingen we nog trager lopen. Zijn vader bleef op de bank achter en zei snikkend dat hij dit niet hoefde te zien. ‘Ole,’ zei zijn moeder zachtjes, ‘Ole, hoor je me? We gaan je naar je slaapkamer brengen. Je gaat terug naar bed, je wordt door je vrienden teruggebracht en je mag zo lang blijven liggen als je wilt.’

Dit was onze taak en we deden wat we behoorden te doen. Onge-schonden bereikten we de zolderkamer, de lege muren, het lege bed. De kale mannen vertelden hoe we Ole het beste konden neerleggen tot de koelinstallatie werd aangesloten. Twee kussens onder zijn schedel om onverhoeds kantelen tegen te gaan. De armen iets omhoog omdat zijn nagels en daarna zijn vingers anders zwart zouden kleuren.

Toen Ole lag zoals voorgeschreven en zijn moeder en de kale mannen weer naar beneden waren gelopen, bleven we een poosje staan. We waren zowel uitgeteld als klaarwakker en namen Oles lichaam nog een keer in ons op. De witte lippen, de huid die nu al verkleurde, de dichte ogen, het gezicht zonder enige expressie.

Beneden hoefden we niets meer te dragen of te doen, alleen losse snipers bereikten ons nog. De oma die maar bleef rondgaan met thee, melk en suiker, ook toen niemand nog wilde. De vader die opstond alsof hem iets te binnen schoot, zich naar buiten haastte en langdurig verdween. De kale mannen die hun handen voor een laatste keer wasten – hoe vaak deden ze dat in een week? De schalen patat en kroketten die aan het einde van de dag, voor de koelinstallatie arriveerde, werden opge-

diend en waar we met een ongepaste gulzigheid van aten. Rouw maakt hongerig. De familieleden die steeds levendiger anekdotes ophaalden waar wij drieën geen deel van uitmaakten. De tegenwoordige tijd die geleidelijk in de gesprekken sloop, alsof Ole ieder moment de kamer kon binnenstappen.

's Avonds laat liepen we weg van Oles woning. Achteraf gezien hadden we eerder moeten vertrekken, zijn familieleden namen nauwelijks afscheid van ons en zelfs voor zogenaamd goede vrienden waren we te lang gebleven. Ook in dit station moesten we alle drie een andere kant op, naar een eigen trein, een eigen stad.

Online deelden we die nacht nog wel berichten, we klokten in zoals anderen in een fabriek, maar we schreven niets over wat we overdag hadden meegemaakt. De dagen erna stagneerde de berichtgeving. Ook toen Oles lichaam later die week in een oven werd geschoven – wij behoorden niet tot de besloten kring die daarvoor was uitgenodigd en wisselden er onderling geen woord over. Wat viel er ook nog over te zeggen?

Die stilte over Oles dood bleek besmettelijk. Op den duur spraken we elkaar ook over andere onderwerpen steeds minder. Er was geen frictie, we maakten elkaar geen verwijten, maar niemand nam het voortouw en we brachten bovendien minder tijd achter het scherm door. We werden verliefd, eindelijk, de wekker ging voortaan iedere ochtend om zeven uur, we speelden dat we onze banen belangrijk vonden, we raakten uitgekeken op soundtracks, we spaarden voor vakanties die we los van elkaar doorbrachten, we kregen één miskraam en twee gezonde kinderen, we scheidten ons afval, we waren nooit meer helemaal compleet.

Meer en meer voelde het alsof die hele geschiedenis met Ole nooit was gebeurd. Zijn ouders hebben we na die dag daar nooit meer gesproken. Dat huis hebben we nooit meer gezien. Wij in die woonkamer, wij met dat laken op die trap? Met een jongen die we eigenlijk niet kenden en die had gevraagd of wij echt goede vrienden wilden spelen? Steeds sterker lijkt het een gekke fantasie, een dagdroom zonder clou.

Nog één keer kwamen we met zijn drieën samen, precies twee na Oles dood, in diezelfde bescheiden stad in het midden van het land, in datzelfde donkere café. We deden ons best het gesprek dit keer wel vloeiend te laten verlopen en hadden het over Ole, over Hans Zimmer en over onze levens, maar toch leek het alsof we ergens op wachtten. Whisky werd er niet meer gedronken. Iemand stelde de vraag of we ooit nog aan Ole hadden gedacht als hij niet was overleden, maar gewoon nooit meer had ingelogd. Niemand gaf een stellig antwoord, we hakelden alleen wat.

Samen liepen we terug naar het station. Vanaf mijn spoor kon ik zien hoe zij los van elkaar in hun trein stapten. Toen mijn trein arriveerde, bleef ik staan. Ik keek naar de rails, naar de schimmen van passagiers, mensen die vertrokken of aankwamen, allemaal bewegende en stilgevallen lichamen. Toen de trein weer in beweging kwam, verroerde ik me nog altijd niet. Ik vroeg me af of iemand mij zag. En of iemand het doorhad toen ik eindelijk weer in beweging kwam.

lees het nieuwe nummer

Blauw

Lotte Dondorp

Nu woonde ze in een huis dat ze als kind had kunnen tekenen: een vierkant in een lange rij van vierkanten met driehoekjes erop. Een eigen huis met oranje dakpannen, een rokende schoorsteen, drie kamertjes en een afgesloten keuken die uitkeek op de tuin. Sinds een paar dagen sneeuwde het zachtjes in de morgen en merels en pimpelmezen pikten voorzichtig van de verbollen die ze had opgehangen aan de spijkers die de vorige bewoner in de schutting had geslagen. Het was dezelfde stad en toch voelde het alsof ze heel ergens anders naartoe was verhuisd, ver weg, naar een rustige straat in een oud, vriendelijk dorp. De zachte deining van de hoge bomen uit het park dat direct aan haar achtertuin grensde, gaf haar een rustig gevoel.

Pakketjes werden bezorgd. Een bluetoothspeaker die ze naar elke kamer van het huis kon meenemen. Een stofzuiger, ledlampen, schroevendraaiers. Mijn uitzet, dacht ze en dat deed pijn. Eens in de week ging ze naar de Albert Heijn en zeulde ze twee volle boodschappentassen het huis in, als een das bracht ze het voedsel naar haar burcht. De dagen waarop ze naar haar werk moest, verstoorden haar samenzijn met het huis.

De eerste week nam ze 's ochtends de fiets naar het centraal station, terug de stad in. De bekende wegen, de paarse gloed van het vernieuwde muziekgebouw. Al snel gaf ze de voorkeur eraan om naar het kleine station om de hoek te lopen, over te stappen, en 's avonds weer voet aan de grond te zetten in deze wijk met de oranje daken, deze stille plek die ooit los van de grote stad had gelegen. Ze was hier nooit geweest, niet alleen, niet samen, en dat was goed, dat maakte het rustig, een zeepbel waar ze langzaam in kon rondbewegen.

In de tuin zat een roodborstje. Ze stond met ingehouden adem voor de keukendeur en keek hoe hij heen en weer hupste op de omgekeerde tegel die het einde van de plantenborder markeerde. Ze bewonderde het rood van de veertjes, zo echt rood door het wit van de sneeuw, alsof hij te diep voorover had gebogen in een bakje met verf.

Ze draaide Joni Mitchells *Blue*. Boven, bij het douchen, beneden, bij het koffiezetten in de keuken. Telkens opnieuw. Eerder had ze nooit tegen die treurnis in de stem gekund, het was te dichtbij. Nu leek die stem de enige die de kleine ruimte mocht vullen. Ze keek naar de hoge jukbeenderen in het donkere blauw van de albumcover en ze wilde alles weten, de teksten van elk nummer begrijpen, wanneer en waarom ze waren geschreven, meegaan op reis naar Europa, terugkeren naar Californië. Maar wel vanuit hier, vanuit dit huis.

Ze vulde de emmer waar nieuwe en oude verfvlekken op zaten met warm water en een schetjje schoonmaakazijn en ze boende het raam van de keukendeur aan beide kanten tot het helder glansde. Als hij aan zou bellen, toch, op een dag, dan zou ze naast het glanzende raam koffie voor hem zetten en achteloos vertellen over de vele vogels in haar tuin. Pimpelmezen, vinken, af en toe zelfs een specht. Die zie je niet midden in de stad. Daar zie je hooguit een meeuw vliegen als je vanaf je bovenwoning over de drukke straat uitkijkt. Hij zou zich erover verwonderen dat ze alle vogels zo goed uit elkaar kon houden, hij zou zien dat zij wel een kleine achtertuin had waarin de natuur haar bezocht.

‘De dingen die je altijd al wilde doen,’ zei ze tegen Julie aan de telefoon. ‘Je kent die dingen wel. Op tijd gaan slapen en vroeg opstaan, een weekmenu samenstellen zodat je alle voedingsstoffen goed binnenkrijgt, de hele krant lezen, proberen aan Proust te beginnen, hardlopen in het park.’ Maar ze las de krant niet en ze begon niet aan Proust. Ze stond voor de keukendeur en keek of het roodborstje al kwam, of hij het mengsel van havermost en zonnebloempitten zou vinden dat ze voor hem onder de heg had verstoep.

‘Roodborstjes’, zei ze tegen Julie, ‘zijn altijd goed.’ Ze dacht aan het roodborstje dat Peter, Susan, Edmund en Lucy de weg wees in Narnia, waar de winter al honderd jaar duurde. Aan het roodborstje dat het meisje Mary de weg wees naar de geheime tuin. ‘Mistress Mary, quite contrary.’ ‘How does your garden grow?’ zei Julie.

De sneeuw bleef rustig vallen en dempte de wereld, ving de geluiden op, stuurde de vogels met lichte dwang naar haar tuin waar voedszaam eten zorgvuldig voor ze was klaargelegd. De buurmannen pasten in het kleine verhaal. De buurman van links, de buurman van rechts. Ze vervulden hun rol precies zoals het moest. Af en toe zag je ze voor hun deur staan terwijl ze naar hun sleutels zochten, ze stampten de sneeuw van hun voeten en groetten, en zij groette terug en de deuren gingen weer dicht. Zoals het nu was, besloot ze, was het goed. Hier kon ze tegen. Het huis, het roodborstje, de buurmannen, Joni Mitchell, de bewegende bomen en de sneeuw. Zo moest het blijven: het trage ritme van de dagen, het staren naar het felgekleurde vogeltje dat steeds weer op de schutting verscheen.

‘Zonder enige verdediging,’ zei Joni Mitchell in een interview dat ze online vond. ‘Zonder geheimen voor de wereld. In de tijd dat ik dat album schreef voelde ik me als het cellofaanpapiertje dat om een pakje sigaretten zit.’ Ze zag het voor zich, het plasticje dat je tussen je vingers heen en weer kon bewegen en weg kon gooien, soms bleef het nog even zachtjes aan je vingers plakken voordat het op de grond viel, voordat er door andere voeten op werd gestapt.

Ze had met Julie afgesproken in de stad, onveilig terrein, even maar. Alles was onder controle en hetzelfde als vroeger, ze dronken nog steeds koffie op dezelfde plek, aan hetzelfde tafeltje. Het maakte haar niet uit dat hier vlak om de hoek de erker van zijn bovenverdieping boven de stoep uittorende als een wachtpost vanwaaruit ze met één schot neergeschoten zou kunnen worden. Twee handen en een wang plat op straat. Hier woonde ik, niet lang geleden, nu lopen we alleen maar langs. Eén

koffie, het hoefde niet lang te duren. Ze zou betalen en dan op de fiets stappen, ze ging al bijna weer terug naar haar kleine huis, fietsbanden over de platgereden sneeuw.

Op Bol.com bestelde ze afplakfolie voor op het raam aan de straatkant. Het had namen als 'Milky' en 'Opaque', ze leken niet te verschillen. Het maakte niet uit of ze de ramen af zou plakken, de gordijnen waren altijd dicht, maar alle huizen hadden afplakfolie en het glas achter het gesloten gordijn voelde nu te naakt. Ze moest het 's avonds afplakken, als er niemand langsliiep.

Het is een periode, zeiden collega's, zeiden vriendinnen die plichtsgetrouw opbelden. Iedereen zei: laat de tijd het werk doen en je zult zien dat het vanzelf beter gaat. Er zat geen logica achter. De mensen hadden gewoon op een dag ontdekt dat het zo werkte. 'Wij mensen zijn eigenlijk vreemde wezens,' zei ze tegen het roodborstje dat door de tuin scharrelde, op zoek naar iets eetbaars onder de dikke laag sneeuw. 'We voelen een groot verdriet, we zijn iets verloren wat we helemaal niet hadden willen verliezen, maar we wachten gewoon tot het verdriet verdwijnt, tot we vergeten hoe belangrijk we het vonden.' De vogel vloog op, maakte een tussenstop op de schutting en verdween naar de tuin van de buurman. Ze wist dat hij weer terug zou komen, hij hoorde hier net zo goed als zij.

Haar moeder belde. Wat deed ze daar toch de hele tijd in dat kleine huis, waarom kwam ze niet gezellig langs? Ze maakte ruzie, hing op, voelde zich schuldig, belde terug en stemde toe.

Op vrijdag stapte ze in de trein op het kleine station, zonder enige verdediging, afgezien van een grote capuchon die ze tot ver over haar voorhoofd kon trekken. Ze had iets willen zeggen tegen het roodborstje, door het keukenraam heen, maar hij was er niet toen ze haar jas dicht-ritste.

Het groene autootje dat ze vanaf het perron zag staan, leek het al te zeggen: zie je nou wel, het is heel verstandig dat je bent gekomen.

Vanuit haar oude zolderkamer keek ze uit over de besneeuwde tuin, groot, veel te groot, ze liet haar vinger over de ruggen van de kinderboeken glijden, beneden stonden de pannen op het vuur, straks moest ze aan tafel zitten en praten. Mijn huis, dacht ze, morgen ben ik weer in mijn huis, en is er niets veranderd.

‘Misschien moet je weer bij het theater gaan,’ zei haar moeder. ‘Daar kom je altijd leuke mensen tegen.’ Ze knikte, vroeg naar de kinderen van haar zus, gaf complimenten over het eten. Het was donker geworden, waardoor ze nog maar een klein stuk van de tuin kon zien. Ze kon niet goed zien of het nog wel sneeuwde. Ze speelden Rummikub, ze keken naar *Twee voor twaalfen* daarna naar een herhaling van *Twee voor twaalf*. Ze sliep in de pyjama die haar moeder had klaargelegd. ‘The wind is in from Africa,’ zong Joni Mitchell in haar hoofd.

Na het ontbijt zei ze dat ze echt moest gaan, omdat Julie nog langs zou komen. Haar moeder knikte. ‘Ga maar lieverd. Zolang je maar een beetje onder de mensen komt.’

Ze reden naar het station. In een grote boodschappentas had ze de spreij gepropt die haar oma van kleine lapjes had gemaakt en die ze nooit mee naar de stad had verhuisd. Ze had de kleuren zelf uitgekozen: allerlei tinten blauw en geel. Haar oma had er lapjes met kleine huisjes tussen genaaid.

Thuis legt ze de spreij op haar opgemaakte bed. De zon licht het geel op, lijkt te zoeken naar de huisjes tussen het blauw. In de tuin draait ze zonder jas aan langzaam rond en ze bekijkt alle hoeken. Daar, waar nu sneeuw op de aarde ligt, zullen planten groeien en tegen de muur zal ze een regenton zetten. Ze kijkt omhoog en door het blauw van de lucht vliegen duiven, de zon flinkt vanaf hun witte buiken de tuin in. Met haar rug tegen de schuurdeur kijkt ze naar het oude huis dat nu ineens van haar is, van haar alleen, en dat zowel een uitnodiging als een opdracht lijkt te zijn.

In de keuken zet ze de fluitketel op het vuur en buiten op de schut-

ting verschijnt het roodborstje. Ze wil tegen hem praten, vertellen over de plannen die ze heeft met het huis en de tuin, over het gevoel dat nu langzaam en onverklaarbaar verandert. Maar de vogel zoekt rustig naar eten onder het dunne laagje sneeuw en ze blijft stil staan kijken, met haar hoofd tegen het glas geleund, tot hij heeft gevonden wat hij zoekt en wegvliegt.

De volgende ochtend staat ze vroeg op. Ze weet het al wanneer ze beneden komt en nog niet naar buiten heeft gekeken, de gordijnen nog niet open heeft gedaan. Ze zet de deur naar de tuin open en ademt in. Het water drupt van de bomen. De lucht vult zich met het opgewonden getsjirp van allerlei vogels. Er is niets meer tegen te beginnen. De lente komt eraan.

lees het nieuwe nummer

Brief aan mijn broer Ruud in de hemel boven Den Haag

Fred Papenhove

je vertrok in de nacht met de deurhengers geolied
terwijl ik me omdraaide in mijn slaap

het water van de Haagse Beek was rusteloos is
me verteld

je bestaat nu uit herinneringen

praat tegen je wanneer ik door
de stad fiets terwijl huizen en plekken voorbijgaan waar
je ademde

vaak ging je met gestrekt been het leven in waarom blijft
een raadsel

in een zeldzaam soort van helder zie ik je voor me

Zij

we verlangen naar mensen die
voor iedereen opzijgaan geen vlieg
kwaad doen geen duistere opwellingen
hebben wiens broosheid boekdelen
spreekt
 wat maakt dat zij zo zijn

lees het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

MALGOSIA BRIEFJES (1979) – Tekent. Voltooide de opleiding autonoom beeldende kunst aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en de studie Slavische Talen en Culturen aan de uva – www.malgosiabriefjes.com

DELPHINE LECOMPTE (1978) – Won met haar debuutbundel *De dieren in mij* (2009) de C. Buddingh'-prijs. *Dichter, bokser, koningsdochter* (2015) werd genomineerd voor de vsb Poëzieprijs. Nadien verschenen onder meer *Western* (2017) en *Vrolijke verwoesting* (2019).

LOTTE DONDORP (1987) – Publiceerde in *Hollands Maandblad*, *Tirade* en op Revisor.nl. Studeerde in 2019 af aan de Schrijversvakschool. Werkt aan een verhalenbundel die volgend jaar verschijnt bij Atlas Contact.

ARNON GRUNBERG (1971) – Schrijver en columnist. Ontving o.m. de Anton Wachterprijs, de F. Bordewijk-prijs, tweemaal de Gouden Uil, tweemaal de AKO Literatuurprijs, de Libris Literatuur Prijs, de Constantijn Huygens-prijs en de Frans Kellendonk-prijs. In 2017 werd hem de Gouden Ganzenveer uitgereikt.

THOMAS HEERMA VAN VOSS (1990) – Publiceerde romans, een verhalenbundel en een essaybundel. Voorjaar 2020 verscheen de roman *Condities*.

ANTOINE DE KOM (1956) – Werkzaam als forensisch psychiater. In 2012 verscheen *Het misdadige brein*, een bundel forensisch-psychiatrische miniaturen uit *Hollands Maandblad*. Zijn zesde poëziebundel *Ritmisch zonder string* (2013) werd bekroond met de vsb Poëzieprijs 2014.

PIETER KRANENBORG (1994) – Schrijver en voormalig hostelreceptionist, thans stadsgeografisch onderzoeker. Ontving in 2016 de Hollands

Maandblad Aanmoedigingsbeurs (*proza*). In 2017 debuteerde hij met de verhalenbundel *Astronaut*.

MARTIJN MEIJER (1974) – Freelance eindredacteur en schrijver. Publiceerde onder meer de essaybundel *Moeilijk te geloven dat ik echt besta* (2014) – www.martijnmeijer.com

FRED PAPENHOVE (1956) – Oud-marinier en dichter. In 2009 ontving hij de Halewijnprijs voor *De hemel is vol zwaluwen*. Zijn laatste bundel is *Rechte paden doen ons niets en andere gedichten* (2015). Publiceerde o.a. in *Het Liegend Konijn* en *Ballustrada*.

MICHEL RAMAKER (1975) – Bibliothecaris van openbare bibliotheek Schiedam. Studeerde aan de Schrijversvakschool Amsterdam. Publiceerde korte verhalen en poëzie in onder meer *Tirade*, *Lava* en *Extaze*.

JOHANNES VAN DER SLUIS (1981) – Werkt samen met uitgeverij Lebowski aan de verschijning van de dichtbundel *Ik ben de Verlosser niet*. Het ‘Meraner vierluik’ is bestemd voor een volgende bundel.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: David Garvelink

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema, Mark Boog en Merijn de Boer

Vormgeving: Steven Boland

Correctie: Stefanie Liebreks

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Ingezonden bijdragen worden niet retour gezonden, u krijgt antwoord per e-mail.

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 89,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 24,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneeservice.nl